

FRAŇO ŠTEFUNKO

– OD DREVOREZBÁRSKEHO UČŇA AŽ PO UNIVERZITNÉHO PROFESORA

ING. IVANA POLÁKOVÁ, PHD.

 ivana.polakova@snk.sk

 Slovenská národná knižnica

 www.snk.sk

The paper on the occasion of the 120th anniversary of the birth of academic sculptor Fraňo Štefunko briefly reflects on his life and work, which contributed to the formation of modern Slovak sculpture. It describes his journey from a woodcarving apprentice to an academic sculptor who passed down his knowledge to younger generations of students. The author also focuses on two exhibitions organized by Turiec Regional Gallery in Martin and dedicated to this important anniversary – *Otvorený archív Fraňa Štefunku* (Open Archive of Fraňo Štefunko) and *Tretí rozmer premenlivej doby* (The Third Dimension of Changeable Times) which presented Štefunko's work and his artistic response to current events in society within the 40th anniversary of the establishment of the gallery. The paper is complemented by the recollections of Professor Miroslav Tuma who authentically describes his relationship with Štefunko and other artists from Martin of the given period.

Keywords: personalities, Fraňo Štefunko, Slovak artists, Slovak sculpture, Turiec Regional Gallery, Martin city

Dňa 4. augusta 2023 uplynulo 120 rokov od narodenia akademického sochára **Fraňa Štefunka** (1903 – 1974). Podieľal sa na formovaní nového slovenského výtvarného umenia, vyvierajúceho z hlbokých historických i súčasných tradícií našich dejín. S dielami tohto umelca, pedagóga a literáta sa stretávame dennodenne v uliciach Martina. V príspevku si pripomenieme jeho významné sochárske dielo.

Fraňo Štefunko sa narodil 4. 8. 1903 v obci Farkašín, dnešné Vlčkovce, pri Trnave. Rodný kraj bol a zostal jeho celoživotnou láskou. História obce opísal v knihe *Vlčkovce – kronika starého Farkašina*¹. Otec Rudolf Štefunko bol chudobný dedinský roľník. Matka Terezia bola známa po celom širom okolí svojimi čarovnými ornamentmi ľudových výšiviek. Štefunko často spomínal, že po svojej matke zdedil lásku ku všetkému krásnemu. V čase dospievania začal hrať v ochotníckom divadle, kde maľoval kulisy – tu prejavil svoj výtvarný talent. Všimli si ho členovia profesorského zboru trnavského gymnázia, ktorí mu dohovoreli stretnutie s učiteľom Deziderom Uhrínom a sochárom Jánom Koniarkom, ktorý žil a tvoril v blízkych Voderadoch. Tu modeloval podľa predlohy, ktoré mu sochár zadával. Na odporúčanie sochára Koniarka bol prijatý za žiaka Štátnej učebnej dielne pre spracovanie dreva, kde sa v rokoch 1922 – 1925 vyučil za rezbára. Ako vyučený rezbár prichádza v roku 1925 na Umeleckopriemyselnú školu do Prahy, kde neskôr absolvoval rezbárstvo, figurálne modelovanie a vlastnou tvorbou nadviazal na modernú českú plastiku. Zúčastňoval sa na prednáškach profesorov Karola Štipla a Štěpána Zálesáka. Po ukončení štúdia v Prahe a po vojenskej prezenčnej službe sa v roku 1932 presťahoval do Turčianskeho Svätého Martina a zamestnal sa v Štátnom ústave pre zveľadovanie živností ako inštruktor rezbárskych kurzov. Zároveň pracoval ako nehonorovaný konzervátor v Slovenskom národnom múzeu a ako vedúci výtvarnej rubriky v *Slovenských pohľadoch* (1932 – 1934). Okrem toho publikoval v *Živene*, v *Národných novinách* a v *Eláne*. Definitívne sa rozhodol ostať v Martine. Tu sa spoznal so svojou budúcou manželkou Angelou Poljakovou. Po dvoch rokoch sa osamostatňuje a stáva sa jedným zo zakladateľov slovenského moderného sochárstva. Neskôr už ako akademický sochár a profesor na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave vedie oddelenie monumentálneho sochárstva. Získal celý rad ocenení – v roku 1959 titul zaslúžilého umelca, v roku 1968 mu bol udelený titul národný umelec a v roku 1973 bol vyznamenaný Radom práce.

Fraňo Štefunko. Zdroj: Eugen Lazišťan

Právom ho radíme medzi významných pedagógov, rezbárov, medailérov a sochárov na Slovensku. Vytvoril nezabudnuteľné portréty a sochy mnohých predstaviteľov kultúry na Slovensku, ako Peter Michal Bohúň (1952), Jozef Škultéty (1952), Božena Slančíková-Timrava (1954), Martin Benka (1956), Peter Jilemnický (1957), Martin Kukučín (1959) a mnohých ďalších. Martin môže byť veľmi vďačný Fraňovi Štefunkovi za dohľadanie pri koncipovaní martinského Národného cintorína. Ako sochár a umelec vykonal nielen pre mesto Martin, ale vôbec pre celé Slovensko veľký kus práce v rozvoji sochárstva 20. storočia v našej vlasti. Za tridsaťpäť rokov tvorivej práce založil portrétnu galériu slovenskej národnej kultúry.²

Turčianska galéria (TG) v Martine v zriaďovateľskej pôsobnosti Žilinského samosprávneho kraja, ktorá v roku 2023 oslávila 40 rokov svojho vzniku, si pripomenula túto osobnosť dvoma výstavami. Výstava *Otvorený archív Fraňa Štefunka*, ktorú si mohli návštevníci prezrieť v dňoch 6. 10. 2022 – 25. 2. 2023,

bola sprístupnená bez vernisáže a kurátormi výstavy boli Adam Galko a Patrik Krajčovič. Výstavu z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia. Informačný bulletin uvádzal množstvo zaujímavostí, napríklad i to, že pri prechádzkach po starej Kohútovej ulici v roku 1978 sme mohli natrafiť na starý opustený ateliér po sochárovi Fraňovi Štefunkovi. V jeho vnútri ešte po štyroch rokoch od úmrtia autora boli sadrové modely sôch, súťažné návrhy na monumentálne súsosia, formy na množstvo známych búst, medailí a reliéfov. Archív autora, ktorý celý svoj

život zasvätil umeniu vo verejnom priestore, tu zostal ležať nedotknutý. Keď sa rozhodlo o zbúraní ateliéru z dôvodu novej výstavby, v priebehu niekoľkých dní musela Štefunkova rodina presťahovať celý archív do provizórnych priestorov. 11. augusta 1994 sa archív dostal ako dar do majetku TG. Nákupnou komisiou na tvorbu zbierok v tom čase prešlo iba niekoľko zachovalých sôch. Sadrové plastiky a formy zostali iba ako súčasť archívu v postupne chátrajúcich priestoroch hospodárskeho dvora pri Galérii.

Zámerom výskumného projektu *Otvorený archív Fraňa Štefunka* bola opätovná revízia obsahu archívu s následným prehodnotením dokumentačného alebo umeleckohistorického významu jednotlivých artefaktov a podľa stanovených kritérií i zaradením diela do dokumentačného alebo zbierkového fondu Galérie, prípadne navrhnutie ich vyradenia z evidencie.

Otvorený archív Fraňa Štefunka bol len prvou etapou, v rámci ktorej mali návštevníci možnosť nahliadnuť do archívu Fraňa Štefunka. Nešlo o klasickú výstavu, prezentujúcu samostatné diela, ale skôr o poodhalenie zákulisia prípravy väčšieho výskumného projektu, ktorého výsledkom bola samostatná výstava Fraňa Štefunka s názvom *Tretí rozmer premenlivej doby*, ktorú si mohli návštevníci prezrieť v dňoch 25. 5. – 26. 8. 2023 v priestoroch TG.

Na slávnostnej vernisáži kurátor výstavy Adam Galko uviedol, že „... výstava Fraňa Štefunka predstavuje súborné dielo sochára, zakladateľa slovenského moderného sochárstva, ktorého tvorba sa začala odvíjať od začiatku 30. rokov minulého storočia. Malé plastiky, portréty osobností, ale aj návrhy na monumentálne diela vo verejnom priestore reflektovali príbeh jedného človeka na pozadí veľkých národných dejín a politických zmien... Jeho tvorba reflektuje dejiny od prvej Československej republiky cez obdobie Slovenského štátu, Slovenského národného povstania až po obdobie normalizácie v novom totalitnom zriadení. Príbeh života sochára však nebol len trojrozmerným modelom dejinných udalostí. Ukazuje aj históriu sochárskeho hľadania od moderného tvaru, ovplyvneného českým sociálnym civilizmom, po rôzne výrazy realizmu...“. Výstava tiež priblížila sochárske dielo cez témy ovplyvnené okrem verejných zákaziek aj vlastným zanietením a osudom autora. Dobové texty na paneloch pripomínali priateľstvá s osobnosťami slovenskej kultúry, úprimný vzťah sochára k slovenskej poézii, ľudovému umeniu a k tvorbe verejného priestoru, ako aj účasť autora v Slovenskom národnom povstaní a vyrovnávanie sa s tragickými udalosťami

Výstava *Otvorený archív*. Zdroj: Ivana Poláková

Príhovor kurátora výstavy Adama Galka a historičky umenia Ľuby Belohradskej na derniére výstavy *Tretí rozmer premenlivej doby*.
Zdroj: Ivana Poláková

druhej svetovej vojny. Výstavné panely niesli názvy *Medailérska tvorba, vojnové vyznamenania a mince Fraňa Štefunku; Tekuté monumenty; Matica; Moderný v tradícii; Odlievanie národnej identity; Komorná moderna; Forma povstania; Ateliér a Fraňo Štefunko – pomníková tvorba a monumentálne realizácie vo verejnom priestore spolu so súpisom diel*.

Prezentácia rozsiahleho diela poodhalila osobnosť Fraňa Štefunka ako sochára, portrétistu, priekopníka trojštvrťinovej figúry, monumentalistu, medailéra, ale aj človeka, ktorý zhmotňoval svoj príbeh na pozadí rýchlo meniacej sa doby.

Derniera výstavy, ktorou nás previedol opäť kurátor Adam Galko, sa uskutočnila 25. 8. 2023. Zúčastnila sa jej aj Ľuba Belohradská, historička umenia, pamätníčka sochára Fraňa Štefunka a autorka jeho prvej monografie s názvom *Fraňo Štefunko*,³ ktorá nezavítala do TG po prvýkrát. V priestoroch galérie realizovala výstavu k storočnici Fraňa Štefunka už pred dvadsiatimi rokmi. Pozvanie veľmi rada prijala aj Terézia Gažová, neter Fraňa Štefunka. Kurátor Adam Galko uviedol, že Terézia Gažová s celou svojou rodinou bola nápomocná Turčianskej galérii pri príprave výstavy a sprístupňovaní archívu a keďže sa tvoril nový katalóg, všetky najnovšie informácie sa premietli do neho. Kurátor následne informoval, že TG

pripravuje rozsiahlejšiu monografiu obohatenú o slepé miesta Štefunkovej tvorby, ktoré sa objavili počas výskumu. Verí, že všetky novinky doplnia aj s pomocou historičky Ľuby Belohradskej. V neoficiálnom rozhovore si pani Belohradská zaspomínala na spoluprácu s majstrom umenia, ale aj na to, čo zo svojho života prezradil a čo zamlčal. Priblížila dobu, v ktorej spolu pripravovali monografiu a ako v tomto období fungovala autocenzúra... „*Vekom si človek navykne na všetko reagovať po sochársky – pomaly a neskoro.*“ Túto myšlienku si v roku 1943 zapísal do svojho zápisníka Fraňo Štefunko. Pre všetkých návštevníkov výstavy pripravila TG limitovanú edíciu zápisníkov so Štefunkovým citátom s možnosťou zakúpenia pri východe z TG. Neobvyklý zápisník je vyrobený zo špeciálneho papiera, ktorý sa oproti bežnému netrhá a uchová tak myšlienky pevne v kameni ako socha z mramoru.

Listujúc si v „čistom zápisníku“, som si zrazu spomenula na živé rozprávanie profesora Miroslava Tumu o Fraňovi Štefunkovi spred niekoľkých rokov. Mala som tú česť s profesorom Tumom spolupracovať pri zostavovaní monografie *Štátny ústav pre zveľadovanie živností v Martine: 95. výročie vzniku a 80. výročie uvedenia do života*.⁴ Záujem o minulosť a prítomnosť Štátneho ústavu pre zveľadovanie

Výstava *Tretí rozmer premenlivej doby*. Zdroj: Ivana Poláková

živností v Martine evokoval u profesora Tumu celý rad okolností. Predovšetkým fascinujúco na neho pôsobil už samotný projekt a realizácia stavby ústavu, jeho exkluzívne zariadenie, ale najmä personál, ktorý ústav riadil a viedol výučbu. Osobne poznal mnohých pracovníkov, ako boli Ing. Emil Philadelphý, riaditeľ ústavu, Jozef Krupec, tajomník ústavu, prof. Dr. techn. Ing. Ludovít Kneppo, DrSc., akademik SAV a ČSAV, národný umelec Fraňo Štefunko či akademický maliar Karol Ondreička a ďalších.

FRAŇO ŠTEFUNKO V SPOMIENKACH PROFESORA MIROSLAVA TUMU

V nasledujúcej časti príspevku uverejňujeme prepis zvukového záznamu z rozhovoru s profesorom Miroslavom Tumom.⁵

„S profesorom Fraňom Štefunkom som sa zoznámil vtedy, keď nám zomreli dve malé deti a chceli sme, aby boli pochované na Národnom cintoríne v Martine. Manželka profesora Fraňa Štefunku spravovala martinský Národný cintorín spolu so svojim manželom. To bol zámer, pre ktorý sme sa spolu s profesorom Štefunkom zoznámili. Prišiel som za ním do jeho vtedajšieho ateliéru. Denne som okolo ateliéru chodil do Turčianskych celulózok, kde som vtedy pracoval. Autobus chodil ešte po starej ceste, kde je teraz korzo, a zastávka bola pred katolíckym kostolom. Dochádzajúci zamestnanci do Celulóžky vystupovali pri kostole, prešli popri kostole a potom okolo katolíckej fary. Za farou mal svoj ateliér profesor Štefunko a za ateliérom bolo veľké pole. Dnes je tam postavený obchodný dom – Galéria. Toto pole volákedy vlastnil a obrábal poľnohospodár Bulhar s mimoriadne dobrou úrodou zeleniny. Bol obľúbený a veľmi pracovitý človek.

Vrátim sa ešte ku ateliéru profesora Štefunku. Bol to v podstate opláštovaný betónový skelet, a preto tam bola vždy zima. V ateliéri bolo veľké množstvo modelov. Modely boli zväčša zo sadry, niektoré z hlíny. Keď portrétoval niekoho, tak majster všetko mal po ruke. Ja som videl dokončovanie portrétu môjho neskoršieho šéfa, akademika Ondreja Pavlíka. On bol prvý minister školstva ešte za Slovenského národného povstania a vytvoril systém – súbor zákonov o jednotnej škole. Uznával len jednotnú školu, za čo som bol aj ja. Žiadne cirkevné ani súkromné školy neuznával. Manželka Fraňa Štefunku Angela bola moletná dáma, ktorá mala pekný slovný prejav a dirigovala umiestnenie hrobových miest na celom Martinskom národnom cintoríne. Povedala mi, že nájde miesto pre detské hroby, lebo cintorín je už plný. Rozhodla sa, že vytvorí priestor pre detské hroby, hodiace sa i pre naše dva hroby. Pomník Fraňa Štefunku je zopár metrov krížom od nášho hrobčeka.

Tak som sa zoznámil s pani Štefunkovou a následne s majstrom. Fraňo Štefunko bol narodený ako moja mama v roku 1904. Často sme debatovali o všeličom možnom. Profesor Štefunko spomínal, ako jeho učiteľ

ešte v základnej škole si uvedomil, že má určité predpoklady pre umeleckú prácu a pre vzťah ku umeniu, lebo výborne kreslil. Takže ho navrhol do Štátnej umeleckej rezbárskej dielne v Starej Turej. Toto mesto nazývali ľudia vtedy ‚koniec sveta‘. Štefunko tam nastúpil a výborne vyrezával. Po dvoch rokoch rezbársku školu absolvoval a potom navštevoval ŠUPK-u (Štátnu umeleckú priemyselnú školu). Napokon sa usadil v Martine. Nevie, kde presne býval, keď bol ešte slobodný. Čoskoro si postavil svoj ateliér. Bol za katolíckou farou, čo sme už spomínali. Nemal nikdy dosť priestoru a miesta, lebo základné modely robil zo sadry alebo z hlíny. Rozrobené modely musel vždy zakryť mokrou handrou a potom to kamenár vysekával z kameňa. Štefunko bol v Martine známy, pretože sa spoznal so všetkými umelcami v Martine. Poznal sa s Dr. Štefanom Krčmérym, správcom Matice slovenskej. Štefunko poznal všetkých spisovateľov, ktorí vtedy tu žili. Ako mladý nádejný umelec sa dostal čoskoro do tohto kruhu martinských umelcov a literátov a úzko s nimi zrástol. Prvú sochu, ktorú vytvoril, bol profesor Škultéty. Socha hlavy bola taká pekná a vydarená, že ju poslal na výstavu do Prahy. V Prahe ju hneď zakúpili pre Štátnu galériu, a tým sa uviedol ako vcelku dobrý umelec. Dobré sa poznal aj s Martinom Benkom. V tom čase sa vytváralo dnešné centrum Martina. Postavilo sa tam malé námestie a Fraňo Štefunko tam vtedy vytvoril sochu podľa Bottovej básne ‚Smrť Jánošíka‘ – Jánošíkovu družinu. Robilo sa to z určitých sekcií a následne ich dával dokopy. Na čelnej stene banky Martin Benka vytvoril veľmi pekné vysoké grafítá, na jednej aj druhej strane. Pamätám si, ako majster Benka s chlapmi behal po lešení. Štefunko postupne vytvoril spústu portrétov umelcov v životnej veľkosti. Z veľkých diel okrem ‚Jánošíkovej družiny‘ vytvoril svoje najväčšie dielo ‚Pamätník SNP‘ pre Priekopu. Má dĺžku vyše 24 metrov a je poskladané asi z 10 kusov. Súsošie bol najväčší problém. Dielo je vlastne umiestnené v naplavenine kopca, podobne ako aj celý cintorín. Štefunko chcel umiestniť monument na centrálu časť, ale keď robotníci začali kopať, tak celý svah sa začal zosúvať. Museli prísť geodeti, zmerali a povedali, že sa svah musí najprv odvodniť. Vrtali hlboké šikmé diery do svahu a odvodnili to tak, aby svah držal. Doteraz socha drží a potom sa vytvoril navrchu celý areál hrobov. Medzitým následne prišla nová éra socializmu. Vtedy sa hovorilo o tom, že pred druhou budovou Matice slovenskej by sa mala umiestniť dôstojná a reprezentatívna socha. Pôvodne tam postavili sochu sediaceho Svetozára Hurbana Vajanského, ale nepáčilo sa to

ľuďom. Tak premiestnili sochu na dvor za prvú budovu Matice slovenskej, bývali tam tzv. Vajanského slávnosti. Martin vypísal súťaž na vytvorenie sochy pred druhou budovou Matice slovenskej. Fraňo Štefunko bol vtedy zaslúžilý pracovník kultúry, bol to najvyšší umelecký titul u nás. Štefunko ma oslovil, či sa nemôžem za neho niekde prihovoriť. Ja som bol vtedy funkcionárom v kultúre, tak som išiel za Lacom Škovirnom z Okresného národného výboru, ktorý bol starší od majstra, dobre som ho poznal. Bol Vrútočan. Povedal som mu, že Fraňo Štefunko je ‚dvorným umelcom‘ mesta Martin a patrilo by sa, aby sochu realizoval on. Škovira veľmi ostro na mňa vyskočil s tým, že ja som mladý a neviem ako to chodí, a že oni vymenovali umeleckú komisiu, ktorá spraví výber autorov. A že ak má pán Štefunko záujem, nech sa zúčastní na súťaži [so] svojím dielom. Samozrejme, som to majstrovi povedal. Bol veľmi znechutený. Ja som mu už vtedy povedal, že si myslím, že sú v komisii asi proti nemu. Doteraz neviem, kto bol v tej komisii. Boli to ľudia z rôzneho spektra kultúry, literáti. Neboli to ľudia veci znalí, neboli to sochári. Bol som zvedavý, ako to skončí. Ako som predpokladal, zvíťazil Bratislavčan profesor Ján Kulich. Potom bol neskôr vymenovaný ako národný umelec, bol ešte veľmi mladý... Bol som zvedavý, čo to bude za sochu. Spravil ju celú z antikóru. Antikór je môj veľmi obľúbený kov, pretože v Celulózke, tam bolo kyslé prostredie s kyselinou sírovou, a preto všetky armatúry boli z antikóru.

Mne sa socha profesora Kulicha veľmi páčila. Je pekne zváraná, mohutná, má asi tri metre. Veľmi ťažko sa s antikórom robilo, museli ju hotovú doviezť.

Ján Kulich vtedy spravil aj obrovskú sochu Svätopluka, ktorá je umiestnená pred vstupným námestím na Bratislavskom hrade. Proti tomu sa postavila celá komisia, dokonca celý rad komisií, aby tam nebola. Vytýkali Jánovi Kulichovi, napríklad:

- že Svätopluk nikdy nebol kráľom. Historici vravia, že áno. Niekde ho oslovovali kráľom;
- že v tom storočí, keď Svätopluk vládol, kráľ nenosil korunu;
- koňovi vytýkali, že mal veľké prirodzenie, všetky ženy pri návšteve hradu so smiechom mu ho hladkajú – a preto je vyleštené.

Umelci mali teda veľa výhrad a Ján Kulich sa veľmi urazil. Bol vymenovaný národným umelcom, profesorom. Následne si zriadil vo Zvolenskej Slatine veľikánske múzeum. Sú tam všade modely, je to poschodová budova. Doba sa zmenila a Štefunkovi sa darilo. On bol predovšetkým žiakom pražskej medailárskej školy, vyrobil veľké množstvo medailí, štátnych vyznamena-

ní, portrétov. Jeho diela bolo vidieť všade. Zomrel relatívne mladý, mal nedožitých 71 rokov (6. 4. 1974).

Štefunkovci boli bezdetní. Postavili si dom, keď musel majster pôvodný ateliér zrútiť. Doteraz je biely, omietnutý, vzadu je drevený barák, tam mal majster svoje diela. Štefunko nikdy nikoho do svojho domu nepustil, vyklonil sa vždy z okna a s každým sa týmto spôsobom rozprával. Manželka mu zomrela, už ako som spomínal, bola to veľmi rázna žena – to, čo povedala, to sedelo.

Fraňo Štefunko vedel, že pripravujem knihu o Martine. Nevieť, ako sa dozvedel, že ja som napísal článok o Jankovi Alexym. To bolo tak... Ja som vtedy Alexymu napísal, že pripravujem knihu a že to bude reprezentatívna kniha o Martine a jeho kultúre, či by mi nenapísal príspevok. Alexy odpísal – áno a hneď vám to pošlem. Vtedy som bol redaktorom vo vydavateľstve Osveta. Prišiel o niekoľko dní hrubý list, lebo Alexy písal veľké písmená. Proste málo textu na strane. Dal som text prepísať, moc sa mi to nezdalo. A za tri dni mi prišli ďalšie strany. Keď mi prišla tretia várka, tak sa pýtam vedúceho redaktora obrazových publikácií Jozefa Štefku, – čo s tým mám spraviť. Odpovedal mi, že: „... ak ti môžem poradiť, napíš mu, že je to výborné, že ďakuješ – a je to koniec, nech už nepíše.“

Alexy ale písal celý svoj životopis. Chcel, aby vtedy umelci žili v Martine. On bol vtedy profesorom na gymnáziu v Liptovskom Mikuláši. Usiloval sa kdesi vytvoriť kolóniu umelcov. Tak hľadal priestor všade v Liptovskom Mikuláši, v Ružomberku, nakoniec prišiel do Martina. Ani tu nebol vhodný priestor, uvažoval dokonca o Trebostove. Bol tam veľký zámok a vlastnil ho veľkostatkár Kubík a jeho synovia chodili so mnou do triedy v gymnáziu. Obrovský priestor, nemohol celý využívať. Využívala sa len tretina priestoru a ostatná chátrala. Ponúkol časť Alexymu, ale ten nemal peniaze. Žil v Martine, ale mal veľmi zlé ubytovacie možnosti. Mešťania Martina ubytovávali hostí v jednoizbových garsónkach. Všetko bolo veľmi biedne, mizerné – na písanie nevhodné, nebolo čím kúriť. Janko Alexy mi raz povedal, že mali takú zimu, tak si vymyslel úsporné kúrenie. Trhali noviny, namočili ich do vody a robili guľky a hádzali ich potom do pece, aby pomalšie horeli. Maliari nemali čím platiť. V krčmách za jedlo predávali svoje diela, nemali z čoho žiť. Už ani majitelia v krčme ich obrazy nechceli. Janko Alexy nakoniec odišiel do Ružomberka...

Vrátim sa ku našej knihe [Turiec – kraj živej tradície a dynamického dneška⁶]. Poslal som Jankovi Alexymu na autorskú korektúru môj text. On mi odpísal – Výborne a prídte ma pozrieť do Bratislavy. Tak som sa tam vybral.

Podľa adresy som našiel podpivničený veľký okál, ale nemohol sa dnu dostať. Zvonil som, nik neotváral. Búchal som, všetci susedia sa dívali čo robím... Potom som za-telefonoval. Vtedy neboli mobily, hľadal som telefónnu búdku. Problém bol v tom, že Alexy si postavil 3-metrový vysoký drevený plot okolo celého domu. Ľudia, čo boli za ním, nevideli na Dunaj a sa sťažovali. Keď som prišiel, Alexy mi otvoril, žil tu so svojou manželkou – volala sa Šárka. Povedal mi: „Pán redaktor, máme strašnú zimu. Máme v dome ústredné kúrenie, ale nefunguje, už som písal predsedovi vlády, aj ministrom kultúry, a nik mi nevie pomôcť.“, To ste na zlej adrese – povedal som – „ukážte, čo nefunguje.“ Zatelefonoval som do komunálu, povedal som, kde je problém. Prišli, termostat nastavili – už to aj bežalo. Ďakoval mi neskutočne. Následne mi poslal obrázok aj s ďakovným listom.

Keď som zostavoval už spomínanú knihu o Martine, tak som poslal fotografy, aby nafotili Štefunku pri svojich obrazoch... Štefunko bol veľmi príjemný, kultivovaný človek. Mal jednu obrovskú zásluhu, že vtedy sa začalo vytvárať vysoké školstvo a bol menovaný prvým profesorom pre sochárstvo v Bratislave. Pamätám si na fotografie – prišiel za ním rektor, hľadal ho po tvári. Vychoval prvých sochárskych poslucháčov. B. Žatková, ktorá vytvorila náhrobný kameň pre naše detičky – starší chlapec drží medvedíka. Ja som mal predstavu, že najskôr bude treba kameň kúpiť, veľkosťne prispôbiť, že sa bude tesať. Ale bolo to ináč. „Tak to robil Michelangelo – nie ja“ – odvetila mi umelkyňa. Najskôr vytvorila model zo sadry a potom bod po bode to prenášala, bolo to ťažké. Pekne to sekali s manželom.

Starší chlapec drží medvedíka, ale sa olupuje mu uško. Zariadili sme aj upevnenie diela – použili sme antikorové skrutky, po dlhých rokoch sa stará moja dcéra o to – vyumýva celý hrob... je biely, celý svieti... To je môj vzťah k Štefunkovi.

Myslím si, že Martin mal vtedy veľkých umelcov, ale nedostatočne si ich vážili a Matica slovenská mala úplne inú váhu ako teraz.

Profesor Fraňo Štefunko bol umelec, ktorý prežíval svoj život, akoby zavesený v pavučinách času. Práca s kameňom a s myšlienkami, to je mozaika, ktorá odzrkadľuje esenciu doby a človeka v čase.

O profesorovi Štefunkovi a jeho živote by celkom dobre platilo známe heslo: „See one, do one, teach one!“ (Pozri, urob, nauč).

Všetko, čo sa deje okolo nás, je obyčajne výsledkom prirodzenosti, silnej vôle a príležitosti konať. Aj kameň opracovaný rukami človeka môže byť nemým učiteľom, lebo leží uprostred medzi hmotou a duchom, medzi časom a večnosťou.⁶⁷

POZNÁMKY

- ¹ ŠTEFUNKO, Fraňo. 1970. *Vlčkovce – kronika starého Farkašina*. Martin : Osveta 1970: Vlčkovce JRD. 165 s.
- ² TUMA – POLÁKOVÁ, 2018, s. 34 – 36.
- ³ BELOHRADSKÁ, Luba. 1962. *Fraňo Štefunko*. Bratislava : Slovenský fond výtvarných umení 1962. 41 s.
- ⁴ Bližšie pozri TUMA – POLÁKOVÁ, 2018.
- ⁵ Miroslav Tuma (*1931) (emeritný profesor, PhDr., Ing., PhD., DrSc.) patrí medzi významných martinských lokálpatriotov, ktorý svoj život spájal s mestom Martin a veľa energie venoval rozvoju elektrotechniky, strojárstva, stavebníctva, ekonomiky, manažmentu, ale najmä andragogickým disciplinám. Profesor Tuma projektoval alebo spolupracoval pri vzniku a realizácii mnohých technických objektov, škôl a stavieb v Martine. Patrí medzi uznávaných autorov odborných učebníc pre vysoké a stredné odborné školy. Má za sebou stovky článkov a príspevkov v odborných časopisoch a v zborníkoch. Jeho príspevky odzneli na rôznych kongresoch, sympóziách a konferenciách doma i v zahraničí. Aktívne vstúpil do procesu rozvoja vedy, výskumu a vývoja v mnohých oblastiach základného i aplikovaného výskumu.
- ⁶ Bližšie pozri TUMA – LAZIŠŤAN – FEDORA, 1965.
- ⁷ Prepis zvukového záznamu zo dňa 11. 9. 2023.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

- RYBÁŘOVÁ-ŠTEFUNKOVÁ, Terézia. 2003. Že som ja miloval kedysi ... K stému výročiu narodenia akademického sochára Fraňa Štefunka. In *MY Turčianske noviny – Nový Život Turca*, 12 (43), (zo dňa 12. 8. 2003), s. 20.
- TUMA, Miroslav – LAZIŠŤAN, Eugen – FEDORA, Jozef, et al. 1965. *Turiec – kraj živej tradície a dynamického dneška*. Martin : Obzor 1965. 250 s.
- TUMA, Miroslav – POLÁKOVÁ, Ivana. 2018. *Štátny ústav pre zveľaďovanie živností v Martine : 95. výročie vzniku a 80. výročie uvedenia do života*. Martin 2018. 79 s. ISBN 978-80-570-01904-4.